

Correspondències fotogràfiques Intercanvi Barcelona-Nablus

Aportacions sobre l'ús de la fotografia en processos de recuperació
de les dones en situació de violències masclistes

مُر اسلات

Resum

Des d'Hèlia acompanyem dones en situació de violència masclista a Catalunya i a Palestina fins la seva recuperació i ple apoderament individual i col·lectiu. En el marc dels tallers de fotografia que organitzem a Barcelona i a Nablus s'utilitza aquesta eina per tal de visibilitzar les causes estructurals de les violències masclistes i enfortir estratègies de recolzament mutu entre dones, aspecte fonamental per la seva recuperació.

Aquest informe pretén documentar el potencial terapèutic de la fotografia com a eina d'expressió i sensibilització per establir vincles entre dones de contextos, llengües i cultures diferents que comparteixen una realitat marcada per la violència, a partir de les aportacions resultants de dos intercanvis fotogràfics (2022 i 2023), entre dones a Barcelona i a Nablus. El document servirà per donar a conèixer l'experiència d'Hèlia i Family Defense Society (FDS) a d'altres entitats del sector i per apropar la fotografia com a mitjà terapèutic a les professionals de l'àmbit, contribuint a la seva sistematització metodològica.

Metodologia

Aquest informe recull els punts més importants de les dues experiències d'intercanvi fotogràfic realitzades entre 2022 i 2023. **Correspondències** ha estat un diàleg fotogràfic entre dones supervivents de violència masclista participants als tallers de fotografia que CliCme i FDS faciliten a Barcelona i a Nablus, respectivament. Les participants s'han establert en parelles (una dona de Barcelona i una dona de Nablus), i cada setmana durant dos mesos han comunicat la seva quotidianitat, el seu dia a dia, les coses que veien, els hi passava o els cridava l'atenció, mitjançant fotografies que compartien via WhatsApp tot creant un diàleg fotogràfic.

La fotografia com a llenguatge universal, no verbal, ha servit per explicar i compartir les seves inquietuds i la seva mirada al món, apropant les seves realitats i fent visible les seves experiències i resistències. La voluntat ha estat la d'establir un diàleg entre les parelles de dones amb la imatge com a eina d'expressió artística i de reflexió en el seu sentit més ampli i experimental. Cada dona ha compartit amb l'altra un mínim d'una fotografia per setmana. El resultat de l'intercanvi fotogràfic es pot visitar a la pàgina web <https://tasharuk.cat/intercanvis/>

Les facilitadores dels tallers de fotografia a Barcelona i a Nablus han fet un seguiment de les participants en cada localitat, acompanyant a les dones durant l'intercanvi, recollint, a més del material fotogràfic generat, les reflexions de les participants i l'impacte de l'experiència en cadascuna d'elles.

Marc conceptual

La fotografia és una eina cabdal per treballar en processos de recuperació, en aquest cas de dones supervivents de violències masclistes. Emprem la fotografia com a mitjà de lectura simbòlica i de connexió amb les emocions, amb les idees i amb la imaginació, per a potenciar els processos de reparació psicoemocional de l'impacte de la violència viscuda.

Aquest enfocament de treball amb les imatges comporta el desenvolupament d'una mirada on resideix la subjectivitat de cada participant, sempre amb el punt de partida que fa referència a una realitat personal que, en el cas de **Correspondències**, ha esdevingut compartida amb una altra dona.

La fotografia, en ser un llenguatge no verbal, un llenguatge simbòlic, ajuda a expressar des d'un altre lloc diferent de la paraula, i és en aquest sentit que l'usem. Sumat a aquesta propietat inherent de la fotografia ens trobem amb un diàleg entre dues dones; ja no és només el que la fotografia suposa per a la persona que la realitza, sinó que a més a més, en aquest cas, la comparteix amb una companya que no parla la mateixa llengua.

La fotografia, en aquest cas, adopta un paper de llenguatge únic i universal que compleix la seva funció d'expressar, sensibilitzar i empatitzar més enllà de la comunicació verbal. En aquest cas parlem d'una proposta amb un enfocament creatiu, l'objectiu del qual és usar i desplegar la creativitat pròpia. Els processos creatius tenen una força real de transformació en entorns sensibles, ens ofereixen capacitat d'anàlisi, de desconstrucció i renovació del vincle amb una mateixa, amb les altres i amb l'entorn. La creativitat actua com un conducte natural per a crear interès i despertar la curiositat, fomentant la comunicació i l'autoexpressió.

Marc conceptual

La creativitat també amplia l'audiència i permet que el missatge es difongui encara més a través del temps, l'espai i les cultures. La creativitat en última instància inspira acció i reacció, pot transcendir totes les barreres i estimular una resposta emocional duradora, propiciant la participació i la vinculació entre les participants, de manera incloent, proactiva i diversa.

Un aspecte important en aquest projecte és el del reconeixement de l'altre com a protagonista de la seva vida, apoderant les dones perquè esdevinguin les creadores de la seva pròpia història. L'expressió artística ofereix, en aquest cas, diferents possibilitats a través de l'ús de la fotografia per al desenvolupament de processos d'inclusió i de transformació.

Parlem, per una banda, de la possibilitat terapèutica per a generar transformacions significatives en les persones, contribuint al seu desenvolupament i evolució individual i col·lectiva. És una estratègia efectiva per a les persones amb experiències traumàtiques que troben dificultats per a l'expressió verbal dels seus conflictes i emocions. Parlem també de la possibilitat d'autonomia i empoderament personal i col·lectiu com una manera efectiva per visibilitzar i afirmar la veu personal i col·lectiva, contribuint a la construcció de l'autoconfiança, l'autonomia i l'expressió de desitjos i necessitats latents.

També de la possibilitat identitària i memorística, ja que les pràctiques creatives són un mitjà idoni per a l'expressió de la història personal i col·lectiva i per fer palesa i donar forma a la identitat de les comunitats.

Marc conceptual

També parlem de la possibilitat participativa i de creació d'enllaços entre persones ja que les pràctiques artístiques de tipus participatiu involucren directament el públic en el procés creatiu. Es tracta de treballar amb d'altres per a un fi en comú, on les dones en aquest cas són creadores del resultat final, promovent modes de trobada no convencionals entre dones de procedències i sabers diferents i en comunitats temporals per a l'acció col·lectiva i l'intercanvi de visions.

Finalment, destacaríem la possibilitat utòpica, ja que mitjançant les pràctiques creatives és possible materialitzar la necessitat d'imaginar altres mons i altres vides possibles. L'horitzó de la utopia és un gran mobilitzador dels projectes creatius. La creativitat és un espai de seguretat i llibertat que dona la possibilitat d'imaginar una nova realitat a les persones.

Reflexions

Les següents reflexions sorgeixen de les valoracions de les dones participants i de de les diferents professionals implicades i pretenen ser una aportació a l'ús de la fotografia per la transformació dels processos personals i col·lectius, en el nostre cas concret, en l'àmbit de la recuperació de dones en situació de violències masclistes.

La segona edició del projecte **Correspondències** s'ha dut a terme entre els mesos d'abril i juny del 2023. Durant aquests dos mesos, les parelles de dones han estat intercanviant un diàleg visual amb fotografies fetes per elles mateixes. S'ha comptat amb la participació de 10 parelles de dones, de les quals nou han arribat fins al final de l'intercanvi i tres han continuat els seus diàlegs més enllà dels dos mesos establerts.

Aquesta edició del projecte **Correspondències** beu de l'experiència pilot iniciada l'any 2022, que va comptar amb 17 parelles de les quals avui en dia encara n'hi ha cinc que continuen el diàleg fotogràfic regularment.

En finalitzar l'intercanvi hem passat unes enquestes a totes les dones participants per a saber com han viscut tot el procés. Les aportacions de les dones participants i les dades qualitatives i quantitatives extretes de les enquestes ens han permès reconsiderar algunes qüestions del projecte per a fer-lo més inclusiu i cooperatiu en futures edicions.

En general podem veure com les dones han gaudit de l'intercanvi, especialment perquè els ha permès entrar en contacte amb una cultura diferent de la seva a través de la mirada d'una altra dona.

Reflexions

“El projecte Correspondències m’ha sensibilitzat respecte a una realitat que per mi fins ara era absolutament desconeguda... i a ser conscient que potser els meus problemes no són tan greus com pensava...” (Participant de Barcelona)

“Gràcies al projecte he sentit la necessitat d’informar-me més sobre la realitat de Palestina, ja que des d’aquí no sempre tenim la informació real del que està passant. Els mitjans de comunicació gairebé no informen, i es blanqueja el que està fent Israel. És molt dur pensar que la dona amb la qual he fet l’intercanvi viu aquesta realitat cada dia. Ha estat una veritable oportunitat per obrir una finestra a un país llunyà i diferent.” (Participant de Barcelona)

“Ha estat místic comunicar-se a través de les imatges i en una certa manera es respectava l’espai i intimitat de l’altra persona. A part que estava la barrera de l’idioma, a través de les imatges, aquesta no existia.” (Participant de Barcelona)

“M’agradaria que el projecte fos més llarg per a poder conèixer més la cultura del país on viu la meva companya de Barcelona, també per a conèixer més profundament a la persona amb qui estic en contacte.” (Participant de Nablus).

Reflexions

En aquest projecte l'ús de la fotografia, utilitzada com a eina per establir un diàleg, genera quelcom molt important que és definit per la complicitat que es dona entre les parelles de dones i la universalitat simbòlica de la fotografia. Aquesta aporta, suma, ajuda i reporta beneficis a les dones que participen pel que fa al seu benestar emocional. Les dones troben en la fotografia un medi d'expressió diferent del llenguatge verbal que les acompanya a redescobrir el seu entorn i a donar-li sentit en explicar-lo a una dona d'una altra cultura, amb ulls renovats i amb una nova oportunitat de presentar-se i mostrar-se com elles decideixen.

“He sentit que podia connectar el que ella m'enviava, amb el que jo veig dia a dia”

“M'ha semblat molt interessant el poder de la comunicació sense paraules”

“No estic sola” (Participant de Barcelona)

“Vaig gaudir molt comunicant-me amb una altra dona a través de fotografies. Això em va fer pensar molt i aprofundir en les fotos enviades. També em va fer conèixer la naturalesa de la dona amb la qual em vaig comunicar a través de les seves imatges, i em va fer pensar com podria presentar-me i dialogar amb algú només amb fotografies...” (Participant de Nablus).

“Algunes fotos van reflectir els mateixos pensaments amb la meva companya de Barcelona, la qual cosa va resultar molt estimulant...” (Participant de Nablus).

Reflexions

Durant l'intercanvi fotogràfic realitzat al 2023 ens hem trobat amb contingències que han imposat canvis en la fluïdesa de la participació de les dones. Majoritàriament aquestes contingències han estat relacionades amb la situació personal de les dones en relació als seus processos de recuperació de la violència viscuda, que es caracteritzen per no ser lineals, però en el cas de les dones palestines també han estat fruit de l'impacte que la realitat de l'ocupació-annexió de Cisjordània per part d'Israel té en les seves vides.

En el transcurs de l'intercanvi s'han donat diversos atacs de l'exèrcit d'Israel al nord de Cisjordània, incloent la ciutat de Nablus i les poblacions properes, que han causat múltiples pèrdues humanes i materials i han trasbalsat la població. Hem pogut constatar com cada cop que s'han donat aquests fets la majoria de les dones de Nablus no han enviat les seves fotografies.

Les dones a Barcelona han estat seguint els esdeveniments a Jenin i Nablus a través dels mitjans de comunicació i han empatitzat ràpidament amb les companyes palestines. Al llarg de tot l'intercanvi moltes dones han anat passant informació sobre recursos i webs per conèixer de més a prop a la cultura palestina i saber més de la realitat de les dones.

Reflexions

En el buidatge de les enquestes detectem que hi ha un parell de termes sovint utilitzats per les dones que són prou significatius: “empatitzar” i “sensibilitzar”. Així, les participants manifesten com l'intercanvi fotogràfic les ha ajudat a empatitzar amb les companyes. A través de les seves fotografies han compartit un espai íntim de diàleg que les ha fet més sensibles a d'altres realitats, i sovint destaquen la força de la fotografia per vehicular aquest sentiment d'empatia vers les altres dones:

"M'ha agradat molt poder veure a través de la fotografia la vida d'una dona a Palestina, on s'estan vivint situacions molt complicades i que em produeix una gran indignació i molta tristesa".

"A través del projecte, amb la fotografia, he pogut empatitzar i comunicar-me amb una altra persona d'una cultura diferent i amb un idioma diferent!!

"M'ha semblat molt interessant generar un vincle mitjançant la fotografia sense usar les paraules..." (Participants de Barcelona)

Reflexions

L'intercanvi ha coincidit en el temps amb la visita a Barcelona de dues companyes de les organitzacions palestines amb les què Hèlia treballa a Palestina: Shaden Bustami de la Family Defense Society i Sanaa Atabeh de la Women's Studies Centre. Aprofitant l'avinentsa i l'interès de les participants de Barcelona, el dia 22 de juny es va dur a terme una trobada a la seu d'Hèlia a Barcelona entre algunes participants de Barcelona i les dues companyes palestines.

Durant la trobada es van compartir sensacions i vivències entorn a l'intercanvi i es van aclarir algunes especificitats relacionades amb els diferents contextos geogràfics que han enriquit l'experiència de les participants. Entre d'altres, tant les participants de Barcelona com les companyes de Nablus van deixar palès el paper central de la fotografia com a eina de comunicació en sentit personal, però també de connexió i diàleg transformador entre dones.

Finalment, ens agradaria destacar que amb les dues edicions del projecte **Correspondències**, hem pogut constatar com la fotografia contribueix a promoure la participació activa de les dones, mitjançant el seu apoderament i la seva capacitat d'agència. Aquest potencial transformador ho és també perquè permet arribar a la ciutadania i sensibilitzar cap a la dimensió global de les violències masclistes i les estratègies que les dones desenvolupen per fer-hi front. En aquest sentit, l'elaboració d'un foto llibre amb les fotografies resultants dels intercanvis i l'exposició digital a la web tasharuk.com, ens ajuden a concretar aquesta tasca de sensibilització de la ciutadania global.

Informe elaborat per:
Associació Hèlia i Clicme Inclusió
Agost, 2023.

cliC INCLUSIÓ
me

Per a conèixer les fotografies resultants de l'intercanvi fotogràfic,
us convidem a consultar la pàgina web:
<https://tasharuk.cat/intercanvis/>

Amb la col·laboració de:

